

Bazy Danych

Ćwiczenie 16: System przywilejów oraz zarządzanie użytkownikami

opracował: dr hab. inż. Artur Gramacki (a.gramacki@issi.uz.zgora.pl)

1. Uwagi wstępne

Na [niebiesko](#) zaznaczono polecenia (tu oraz w dalszej części instrukcji) wpisywane przez studenta w konsoli tekstowej. Symbol `shell>` zawsze będzie oznaczać znak zachęty w konsoli tekstowej systemu Windows a symbol `mysql>` znak zachęty w konsoli tekstowej MySQL-a.

Poniżej podano tylko część wiadomości niezbędnych do *świadomego* wykonania zamieszczonych w następnym rozdziale poleceń. Resztę musisz samodzielnie doczytać w dostępnej literaturze. W szczególności chodzi tutaj o składnię poleceń `GRANT`, `REVOKE` oraz `SET PASSWORD`.

2. Ogólna zasada działania systemu przywilejów

System przywilejów w MySQL (jak i w każdym innym systemie zarządzania bazami danych) gwarantuje, że każdy użytkownik może wykonywać tylko te operacje, na które mu zezwolił administrator. W MySQL przyjęto zasadę, że tożsamość każdego użytkownika łączącego się do serwera jest ustalana wg:

- komputera, z którego nawiązano połączenie,
- podanej nazwy użytkownika.

Postąpiono tak, gdyż serwer MySQL od początku projektowany był do pracy w środowisku internetowym. Uwzględnianie nazwy komputera jest więc konieczne, gdyż trudno zakładać, że dana nazwa użytkownika będzie unikalna w całym internecie. Przykładowo użytkownik *artur* pracujący na komputerze *www.komputer1.pl* nie musi być tą samą osobą, co użytkownik *artur* pracujący na komputerze *www.komputer2.pl*.

Kontrola dostępu w MySQL składa się z dwóch etapów:

- **Etap 1:** serwer MySQL sprawdza, czy użytkownikowi w ogóle wolno się połączyć,
- **Etap 2:** jeżeli użytkownik może się połączyć, serwer kontroluje każde wydane przez niego polecenie, aby sprawdzić, czy użytkownik ma wystarczające przywileje, aby je wykonać.

Serwer przechowuje przywileje w tzw. *tabelach przywilejów* (ang. *grant tables*) w bazie *mysql*. Do tej bazy danych dostęp ma zwykle tylko administrator i w związku z tym tylko on może nadawać i odbierać uprawnienia. Serwer wczytuje zawartość tych tabel do pamięci, kiedy się uruchamia, i potem korzysta z ich zawartości do podejmowania decyzji o zezwoleniu lub zabronieniu wykonywania określonych czynności. Tabele przywilejów to:

- user,
- db,
- host (w praktyce dość rzadko wykorzystywana),
- tables_priv,
- columns_priv.

Zawartością tabel przywilejów można manipulować bezpośrednio. Są to normalne tabele, do których mamy dostęp za pomocą poleceń takich jak `SELECT` czy też `UPDATE`. Jednak wygodniej i bezpieczniej robić to za pomocą poleceń `GRANT` oraz `REVOKE`.

Strukturę tabel przywilejów łatwo jest poznać wydając polecenie `DESC`. Tabela `user` wygląda następująco:

```
mysql> desc user;
```

Field	Type	Null	Key	Default	Extra
Host	char(60)	NO	PRI		
User	char(16)	NO	PRI		
Password	char(41)	NO			
Select_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Insert_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Update_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Delete_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Drop_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Reload_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Shutdown_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Process_priv	enum('N','Y')	NO		N	
File_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Grant_priv	enum('N','Y')	NO		N	
References_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Index_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Alter_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Show_db_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Super_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_tmp_table_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Lock_tables_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Execute_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Repl_slave_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Repl_client_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_view_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Show_view_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_routine_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Alter_routine_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_user_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Event_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Trigger_priv	enum('N','Y')	NO		N	
Create_tablespace_priv	enum('N','Y')	NO		N	
ssl_type	enum('', 'ANY', 'X509', 'SPECIFIED')	NO			
ssl_cipher	blob	NO		NULL	
x509_issuer	blob	NO		NULL	
x509_subject	blob	NO		NULL	
max_questions	int(11) unsigned	NO		0	
max_updates	int(11) unsigned	NO		0	
max_connections	int(11) unsigned	NO		0	
max_user_connections	int(11) unsigned	NO		0	
plugin	char(64)	YES			
authentication_string	text	YES		NULL	
password_expired	enum('N','Y')	NO		N	

```
43 rows in set (0.16 sec)
```

Kolumny `Host`, `User` oraz `Password` noszą nazwę *kolumn zasięgu* a pozostałe *kolumn przywilejów*.

Kolumny zasięgu, jak sama nazwa wskazuje, określają zasięg każdego wpisu. Na przykład wpis w tabeli *user* z wartościami *Host* oraz *User* równymi *artur* oraz *komputer1.pl* będzie używany do uwierzytelnienia połączeń nawiązywanych z komputera o podanej nazwie oraz przez klienta o nazwie *artur*.

Kolumny przywilejów określają przywileje przyznane przez dany wpis, to znaczy dozwolone operacje, które może wykonywać klient (np. prawo do kasowania zawartości określonej tabeli).

3. Weryfikacja połączenia

W pierwszym etapie, gdy następuje weryfikacja połączenia, sprawdzane są wpisy w tabeli *user* (kolumny *Host*, *User* oraz *Password*). Serwer akceptuje połączenie tylko wtedy, gdy kolumny *Host* oraz *User* w którymś z rekordów w tabeli *user* pasują do nazwy komputera i nazwy użytkownika a klient poda hasło określone w tym rekordzie. Wartości w kolumnach zasięgu tabeli *user* mogą przybierać następujące wartości:

- w kolumnie *Host* można podać dokładną nazwę lub numer IP komputera (np. *komputer1.pl* lub *192.168.21.130*) lub też użyć symboli wieloznacznych (np. *%.pl*). Czy wiesz, co będzie oznaczał ten wpis? Nazwa *localhost* wskazuje na komputer lokalny,
- w kolumnie *User* symbole wieloznaczne są niedozwolone, ale można podać wartość pustą, która pasuje do każdej nazwy. Jeżeli wpis w tabeli *User* dopasowany do przychodzącego połączenia zawiera pustą nazwę użytkownika, użytkownika uznaje się za anonimowego, pozbawionego nazwy, a nie za użytkownika o nazwie podanej przez klienta. Oznacza to, że do dalszej kontroli dostępu przez cały czas trwania połączenia używa się pustej nazwy użytkownika,
- kolumna *Password* też może być pusta. Oznacza to, że klient może połączyć się bez podawania hasła (oczywiście w praktyce należy unikać takich „otwartych furtek”).

Z powyższego wynika, że w tabeli *user* może istnieć wiele wpisów, które „pasują” do danego klienta (bo można wpisywać symbole wieloznaczne). Serwer MySQL musi więc za każdym razem ustalić, którego z nich powinien użyć. Robi to w następujący sposób:

- kiedy serwer wczytuje tabelę *user* do pamięci *sortuje* wpisy,
- kiedy klient próbuje nawiązać połączenie, serwer przegląda wpisy w *posortowanej* kolejności,
- serwer używa *pierwszego* wpisu, który pasuje do nazwy komputera i nazwy użytkownika.

Przykładowo niech tabela *user* wygląda tak:

```
+-----+-----+
| Host      | User |
+-----+-----+
| %         | root |
| %         | lab  |
| localhost | root |
| localhost |      |
+-----+-----+
```

Kiedy serwer wczytuje tą tabelę porządkuje wpisy w taki sposób, że *najbardziej specyficzne* wartości kolumny *Host* trafiają na początek listy. Najbardziej specyficzne są dosłowne nazwy komputerów i adresy IP a najmniej specyficzny wpis to %, który oznacza „dowolny komputer”. Następnie wpisy z taką samą wartością *Host* są porządkowane wg. najbardziej specyficznej wartości w kolumnie *User* (pusta wartość *User* oznacza „dowolnego użytkownika” i jest najmniej specyficzna).

Gdy więc klient próbuje się połączyć, serwer przegląda posortowaną listę i używa pierwszego pasującego wpisu. Powyższa tabela po posortowaniu wygląda więc następująco:

```
+-----+-----+
| Host      | User  |
+-----+-----+
| localhost | root  |
| localhost |      |
| %         | root  |
| %         | ulab  |
+-----+-----+
```

Zauważmy, że powyższy mechanizm autoryzacji może być dla początkującego użytkownika nieco mylący. Parę samodzielnie wykonanych ćwiczeń (patrz dalej) powinno wyjaśnić istotę zagadnienia.

Pozostałe kolumny w tabeli *user* (tzw. *kolumny przywilejów*) określają przywileje przyznane przez dany wpis (np. prawo do kasowania tabel).

4. Weryfikacja żądań

Tabela *user*

Po nawiązaniu połączenia serwer przechodzi do drugiego etapu kontroli dostępu. Sprawdza wpisy w pozostałych kolumnach w tabeli *user*, gdzie określone są przywileje na poziomie globalnym (obowiązujące dla każdej używanej bazy danych). Przykładowo, gdy w tabeli *user* jakiś użytkownik ma przyznane uprawnienie *Delete_priv*, może on usuwać rekordy z każdej tabeli w każdej bazie danych! Generalna zasada jest więc taka, aby przywileje w tej tabeli nadawać wyłącznie administratorom i nikomu innemu! Zwykli użytkownicy powinni mieć w tabeli *user* wszystkie wpisy ustawione na *N*. Fragment tabeli *user* pokazano niżej:

```
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Host      | User  | Select_priv | Insert_priv | Update_priv | Delete_priv | Create_priv | Drop_priv | ...
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| localhost | root  | Y           | Y           | Y           | Y           | Y           | Y           | ...
| %         | root  | Y           | Y           | Y           | Y           | Y           | Y           | ...
| localhost | ulab  | N           | N           | N           | N           | N           | N           | ...
| %         | ulab  | N           | N           | N           | N           | N           | N           | ...
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
```

Tabela *db*

Budowa tabeli *db* jest następująca:

```
mysql> desc db;
```

```
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Field      | Type      | Null | Key | Default | Extra |
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Host       | char(60)  | NO   | PRI |          |       |
```

Db	char(64)	NO	PRI			
User	char(16)	NO	PRI			
Select_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Insert_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Update_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Delete_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Create_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Drop_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Grant_priv	enum('N','Y')	NO		N		
References_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Index_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Alter_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Create_tmp_table_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Lock_tables_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Create_view_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Show_view_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Create_routine_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Alter_routine_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Execute_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Event_priv	enum('N','Y')	NO		N		
Trigger_priv	enum('N','Y')	NO		N		

-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
 22 rows in set (0.16 sec)

W tabeli *db* wpisane są przywileje specyficzne dla bazy danych. Zasada działania tej tabeli (dopuszczalne wpisy, sortowanie) jest analogiczna jak dla tabeli *user*. Oprócz kolumn *Host* oraz *user* pojawia się tutaj dodatkowo kolumna *Db*. Brak jest natomiast kolumny *Password*. Kolumny *Host*, *User* oraz *Db* noszą nazwę *kolumn zasięgu* a pozostałe *kolumn przywilejów* (podobnie jak w tabeli *user*). Wartości w kolumnach zasięgu tabeli *db* mogą przybierać następujące wartości:

- w kolumnie *Host* można podać dokładną nazwę lub numer IP komputera lub też użyć symboli wieloznacznych. Nazwa *localhost* wskazuje na komputer lokalny. Wartość % lub wartość pusta oznacza „dowolny komputer”,
- w kolumnie *Db* też można używać symboli wieloznacznych. Wartość % lub wartość pusta oznacza „dowolna baza danych”,
- wartość pusta w kolumnie *User* oznacza użytkownika anonimowego.

Serwer wczytuje i sortuje tabelę *db* w tym samym czasie co tabelę *user*. Sortowanie odbywa się podług kolumn *Host*, *Db* oraz *User*. Najbardziej specyficzne wartości trafiają na początek listy. Kiedy serwer szuka pasujących wpisów, używa pierwszego znalezionej wpisu.

Tabele *tables_priv* oraz *columns_priv*

Budowa tabel *tables_priv* oraz *columns_priv* jest następująca (opis struktury jest długi, więc pokazano go w dwóch fragmentach):

```
mysql> desc tables_priv;
```

Field	Type
Host	char(60)
Db	char(64)
User	char(16)
Table_name	char(64)
Grantor	char(77)
Timestamp	timestamp

```

| Table_priv | set('Select','Insert','Update','Delete','Create','Drop','Grant','References
| Column_priv | set('Select','Insert','Update','References')
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
8 rows in set (0.16 sec)

```

```

+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Null | Key | Default | Extra |
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| NO | PRI | | |
| NO | PRI | | |
| NO | PRI | | |
| NO | PRI | | |
| NO | MUL | | |
| NO | | CURRENT_TIMESTAMP | on update CURRENT_TIMESTAMP |
how view','Trigger') | NO | | |
| NO | | | |
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+

```

oraz

```
mysql> desc columns_priv;
```

```

+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Field | Type | Null | Key | Default | Extra |
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
| Host | char(60) | NO | PRI | | |
| Db | char(64) | NO | PRI | | |
| User | char(16) | NO | PRI | | |
| Table_name | char(64) | NO | PRI | | |
| Column_name | char(64) | NO | PRI | | |
| Timestamp | timestamp | NO | | CURRENT_TIMESTAMP | on update CURRENT_TIMESTAMP |
| Column_priv | set('Select','Insert','Update','References') | NO | | | |
+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+-----+
7 rows in set (0.16 sec)

```

Tabele *tables_priv* oraz *columns_priv* zawierają przywileje specyficzne dla tabel i kolumn. W tych dwóch tabelach tylko w kolumnie *Host* mogą pojawić się symbole wieloznaczne. Sortowanie odbywa się podług kolumn *Host*, *Db* oraz *User*. Przypomina to sortowanie tabel *user* oraz *db* ale jest prostsze, bo tylko kolumna *Host* może zawierać symbole wieloznaczne.

Wartości w kolumnach zasięgu tabel *tables_priv* oraz *columns_priv* mogą przybierać następujące wartości:

- w kolumnie *Host* obu tabel można podać dokładną nazwę lub numer IP komputera lub też użyć symboli wieloznacznych. Nazwa *localhost* wskazuje na komputer lokalny. Wartość *%* lub wartość pusta oznacza „dowolny komputer”,
- w kolumnach *Db*, *Table_name* oraz *Column_name* nie mogą pojawić się symbole wieloznaczne ani wartości puste.

Procedura określania przywilejów użytkownika

- w przypadku żądań wymagających przywilejów administracyjnych (np. *SHUTDOWN*) sprawdzane są wpisy w tabeli *user*,
- w przypadku żądań związanych z konkretną bazą danych (np. *INSERT*, *UPDATE*) sprawdzane są najpierw przywileje globalne w tabeli *user*. Jeżeli odpowiedni wpis zezwala na żadaną operację, serwer przyznaje dostęp. Jeżeli przywileje w tabeli *user* są niewystarczające, serwer sprawdza wpisy w tabeli *db* (a czasami też w tabeli *host* – jest ona jednak rzadko używana w praktyce, więc nie omawiamy jej),

- serwer szuka w tabeli *db* pasujących wartości kolumn *Host*, *Db* oraz *User*. Kolumny *Host* oraz *User* są dopasowywane do komputera i podanej nazwy użytkownika. Kolumna *Db* jest dopasowywana do bazy danych, z której chce skorzystać użytkownik. Gdy brak jest wpisu z pasującymi wartościami w kolumnach *Host* oraz *User*, serwer odmawia dostępu,
- po ustaleniu przywilejów specyficznych dla bazy danych, określonych w tabeli *db* (i ew. też *Host*), serwer dodaje je do globalnych przywilejów określonych w tabeli *user*. Jeżeli wynik pozwala na wykonanie żądanej operacji, serwer przyznaje dostęp. W przeciwnym wypadku serwer kolejno sprawdza przywileje użytkowników specyficzne dla tabel oraz dla kolumn w tabelach *tables_priv* oraz *columns_priv*, dodaje je do przywilejów użytkownika i na podstawie wyniku przyznaje dostęp lub odmawia dostępu.

Kiedy uwzględniane są zmiany przywilejów

Kiedy serwer MySQL uruchamia się, cała zawartość tabel przywilejów zostaje wczytana do pamięci i od tego momentu jest używana do kontroli dostępu.

Kiedy zmieni się zawartość tabel przywilejów rezydujących w pamięci, przywileje już połączonych klientów zmieniają się w następujący sposób:

- zmiany przywilejów dotyczących tabel i kolumn są uwzględniane przy następnym żądaniu klienta,
- zmiany przywilejów dotyczących baz danych są uwzględniane przy następnym użyciu instrukcji `USE`,
- zmiany przywilejów globalnych i haseł są uwzględniane przy następnym połączeniu klienta.

Jeżeli tabele przywilejów zostaną zmodyfikowane za pomocą instrukcji `GRANT`, `REVOKE` oraz `SET Password`, serwer zostanie poinformowany o zmianach natychmiast i automatycznie uaktualni zawartość tabel przywilejów znajdujących się w pamięci.

Jeżeli tabele przywilejów zostaną zmodyfikowane za pomocą instrukcji `INSERT`, `UPDATE` lub `DELETE` zmiany nie będą miały wpływu na sprawdzanie przywilejów, dopóki użytkownik nie uruchomi ponownie serwera albo nie nakáže mu ponownie wczytać tabele przywilejów poprzez wydanie polecenia `FLUSH PRIVILEGES` lub `mysqladmin flush-privileges` lub `mysqladmin reload`.

Oglądanie aktualnie przyznaných przywilejów

Oglądanie przyznaných przywilejów poprzez bezpośrednie zaglądnanie do tabel systemowych jest dość niewygodne i na dodatek łatwo o pomyłkę. Dużo wygodniejsze jest posługiwanie się poleceniem `SHOW GRANTS`, które w przejrzysty sposób pokazuje aktualnie przyznane przywileje dla wybranego użytkownika, przykładowo:

```
mysql> SHOW GRANTS FOR 'lab'@'%';
+-----+
| Grants for lab@% |
+-----+
| GRANT USAGE ON *.* TO 'lab'@%' IDENTIFIED BY PASSWORD '*014CCBA08201296BAB648CAD12A48F7C93D7913D' |
| GRANT ALL PRIVILEGES ON `lab`.* TO 'lab'@%' |
+-----+
2 rows in set (0.00 sec)
```

5. Polecenia do wykonania

Rozwiązania wszystkich poniższych zadań należy umieścić w *skrypcie* (pliku tekstowym). Aby skrypt można uruchamiać wielokrotnie pamiętaj o tym, że na początku skryptu muszą znaleźć się polecenia kasujące odpowiednie wpisy w tabelach przywilejów! W przeciwnym wypadku będą pojawiać się błędy naruszania kluczy głównych (patrz budowa tabel przywilejów).

Zakładamy, że ćwiczenia rozpoczynamy wykonywać, gdy w systemie istnieje *tylko* konto *root*. (jeden lub dwa wpisy w tabeli *user*. Czy potrafisz wyjaśnić dlaczego mówimy o jednym lub dwóch wpisach?). W tabelach *db*, *tables_priv* oraz *columns_priv* nie ma żadnych wpisów.

Zadanie 1

Założmy, że w tabeli *user* mamy następujące wpisy:

```
+-----+-----+
| Host      | User  |
+-----+-----+
| %         | lab   |
| komp.com  |      |
+-----+-----+
```

Jaki użytkownik zostanie faktycznie uwierzytelniony, gdy połączenie zostanie nawiązywane przez użytkownika *lab* z komputera *komputer1.com*? Jak sprawdzić, jakiego konta użył serwer do uwierzytelnienia użytkownika? Wyciągnij praktyczne wnioski.

Zadanie 2

Sprawdzić, czy w lokalnej instalacji MySQL są jakieś konta, które pozwalają połączyć się do serwera bez podawania hasła lub też istnieją konta anonimowe.

Zadanie 3

Utwórz 4 konta użytkowników o nazwach *user1*, *user2*, *user3*, *root2*.

Użytkownicy *user1* oraz *user2* nie powinni mieć nadanych żadnych uprawnień natomiast użytkownik *user3* powinien mieć nadane pełne prawa do bazy *db3* (baza o tej nazwie nie musi w tym momencie fizycznie istnieć).

Ostatnie konto (*root2*) ma mieć uprawnienia administratora (takie same jakie posiada użytkownik *root*).

Użyć poleceń `CREATE USER ...`, `GRANT USAGE ...` oraz `GRANT ALL PRIVILEGES ...`

Zadanie 4

Utwórz dwie nowe bazy danych o nazwach *db1* oraz *db2*.

Zadanie 5

Nadać pełne prawa do bazy *db1* dla użytkownika *user1* oraz pełne prawa do bazy *db2* dla użytkownika *user2*.

Zadanie 6

Zmienić hasła użytkownikom *user1* oraz *user2* na dowolne inne. Użyć raz polecenia `SET PASSWORD` a raz polecenia `GRANT USAGE`.

Zadanie 7

Odebrać użytkownikowi *user3* wszystkie uprawnienia do bazy *db3*.

Zadanie 8

Utworzyć 4 tabele (struktura tabel może być zupełnie dowolna). Dwie w bazie *db1* oraz dwie w bazie *db2*. Użytkownikowi *user1* nadać prawa *SELECT*, *INSERT*, *UPDATE*, *DELETE* do pierwszej tabeli użytkownika *user2* oraz prawo *SELECT* do jednej wybranej kolumny w drugiej tabeli użytkownika *user2*. Użytkownikowi *user2* nadać pełne prawa do wszystkich obiektów w bazie *db1*.

Zadanie 9

Za pomocą polecenia `SHOW GRANTS` wyświetlić uprawnienia wszystkich użytkowników.

Zadanie 10

Zapoznać się z aktualną zawartością tabel przywilejów (*user*, *db*, *tables_priv*, *columns_priv*). Postarać się dokładnie zrozumieć poszczególne wpisy. Skonfrontować zawartość tych tabel z wynikami zwracanymi przez polecenie `SHOW GRANTS`.

Rozwiązania

Do instrukcji dołączono rozwiązania do ćwiczeń z poprzedniego punktu. Celowo podajemy je wyłącznie w postaci plików graficznych, abyś nie mógł po prostu skopiować poleceń 😊. Postaraj się najpierw samodzielnie rozwiązać zadania, a gdy już naprawdę nic nie będzie Ci wychodziło, posłuż się poniższą „ściągawką”.